

A csatlakozó és nyugtalan kispolgári hajrá-költészet és megfogalmazott aktivizált hév idegének és nyersnek tűnik Kis Ferenc „szigete” mellett. Két sora már egy világképet tár elénk:

*Ne féljél, kedves! bátor és elszánt
közösség az, amelyben állok —*

Igazi lírikus, akinél az epikus szándék is eltűnik a mindent el-
árasztó érzelmekben. (Árvák).

*a székek, melyek nem egyformák;
az asztalt, amely terítetlen,
egy festői-kép s az a korpás
fekete kenyér a kredencen —*

Szép, nagy jellemző erejű magyar nyelvén keresztül gyermekkora
tájnyelvének zamata érződik (u. o.)

*Háború volt. A szörnyű évek
között mi tizen, tiz árvaság,
úgy éltünk komoly testvérséget,
mint abroncsok közt a dongafák.*

Képei és hasonlatai nemcsak költőiek, de valósággal kompozíciós
egységet alkotnak helyenként. Leírja a faluját, amely a völgyben úgy
terült el, „mint hanyatfekvő s nehéz munkától fáradt ember...” És
utána a másik megdöbbenő kép, „gyűrött éjszakákon, ha kitakaródzott
testemen végignézek, falumat látom a csillagok alatt meztelen.” Ér-
zéketlen, levegős, nagyon jellemző ez a sora: „A derekunkra csavart
széllal szálltunk már, alig néztünk vissza —”. Szavainak ezer színe van
és gyakran a legdrámaibb percekben is derült fénnel csillannak. Így ír-
ja le a helyet, ahol kényszerű napjait tölti: (Falak között.)

*Jobbról összerugdalt asztal áll, mint foltos
tehén, melynek csámpás hokedli a borja,
balról meg csatakos seprű dől a falnak
minthogyha kiszolgált boszorkányló volna.*

Népies eszritje és mély lélekzetű mondatai hozzák magukkal, hogy
verselése gyakran laza, bár ez a lazaság ritkán megy a költőiség rová-
sára. Kis Ferenc annyira költő, hogy még prózaisága is a tehetség tisz-
ta fényét tükrözi. Szívesen kutatnak nála idegen (Illyés) hatás után,
lehet, hogy kiütözik belőle egy-egy hang, ami nem tisztán az övé, köl-
tői egyénisége mégis egyedülálló a magyar lírában, vigyázzunk rá, hogy
nagyránójjon. Ujvári László

NÉGYVERSESKÖNYV. A magyar középosztálybeli fiatalabb költőnem-
zedék jobblelkiismeretű arcvonalát egyrészt a polgárszármazás kö-
töttségei, másrészt a társadalmi és egyéni életkörülményekkel szemben
való elégedetlenség, végűi a gazdaságilag és politikailag alulmaradt több-
séggel való rokonszenvezés jellemzi. Ez a rokonszenvezés azonban csak
keveseknél ért el intenzív beleéléshez, a teljes szemléleti átformálódás-
hoz, mely a negyedik rend ügyét a költő elsődleges és személyes ügyévé
váltja át. Általában a fiatal magyar költők még csak leválóban vannak
az anyaosztályról, ellene mégcsak állástfoglalnak és a szegényrétegekkel
mindössze rokonszenveznek: történelmi igazukat készen elfogadják. For-
mailag ez a költőnemzedék a kötött formákhoz tér vissza, felhagy a ki-
sérletezésekkel, melyek a magyar szabad versben *Füst Milán* klasszikus
belső lejtésű és *Kassák* whitmani ivelésű költeményeiben érték el csúcspontjukat, ragaszkodnak a rímhez, a mértékhez.

A Nyugat költői között serdült Berda József utolsó kötetében (*Indulat*, Magyar Téka kiadása Szeged), egyenletes ritmusba kötött versei-

ben már a József Attilánál is ösmert gamines, fölényes bangot üti meg, mely a világirodalomban Villon óta minden ellentmondásokkal fűtött kor költőiben feltámad. De míg József Attilánál ez a személyes gyökerű hang a liraiságban oldódik egyénivé, addig Berda József kemény, szinte németes tudatossággal támasztja alá költői magatartását hedonista árnyalatú anyagelvűségével. Nem akar az emberről többet tudni, mint amennyi a valósága, de nem annyira költői tárgyiaságból, mint inkább romantika és érzelgősség ellenes lázadozásból: *Éppen ilyen vagyok, ily nagy gyomrú állat. Eltalátdagadt züllött pofámat...* (Aba-Novák Berda képe alá). Liraian önmagára összpontosítva, túlhangsúlyozza a fizikai kategóriákat. A szó jó értelmében: a legmateriálisabb fiatal magyar költő, aki nem az elvet hangsúlyozza, hanem a helyzetet, a tényt, a valóságot, ami minden elv kifejezését megelőzi: *Elég volt a könyörgés, koldulás — ott hol a vén Ég embert nem ruház — s csupán hitet, vagy sok malasztót ad, de nem a bő bukszák csengő aranyát.* („Sóhajról sóhajra”, a „széjjas polgárt”, a „finom lelket”, az „utált kapitalistát”, a „prófétát” gyűlöli és minden, amit egy helyen pozitívumként követel: „a bátor szó”, (Strófák a nyegle költőről), amivel Berde József igazán nincs híján.

Radnóti Miklós utolsó kötete (*Uj-hold* Szegedi fiatalok művészeti kollegiumának kiadása) színeivel, fordulataival, hangulataival, könnyed, kép-telt röppenésével épp ellentéte a Berda-féle költészetnek. Radnóti nem anyagi primerségeiben fogja meg tárgyait, hanem mintegy áttetszően elszellemesíti azokat: *Tisztán élünk különben és könnyű mosollyal — e sor után szinte felfokozottan elvonatkoztatottnak hat az ilyen hasonlat: Oly félelemnélküli így az életünk és egyszerű, — mint a papír, vagy a tej itt az asztalunkon és kegyetlen is, mint mellettük a lassú tekintetű kés.* Radnótit régebbi kötetekben is a műgond, a cizelláltság jellemzte (és e tekintetben talán Kosztolányihoz kell hasonlítani), ami mostani kötetén méginkább eluralkodik. *Surranva kell most élned itt, sőtét — vadmacskaként ki néma hittet kúszik* (Kortárs utlevelére). Ez a surranás Radnóti egész költészetében benne van: a világnézeti vonal, amelyre versét kifuttatni akarja szimbólumok mögött bujdokol („pipacspirosal zendüljön a világ”) szinte valami költői „madárnyelvbe” burkolózik s csak itt-ott ugrik elő a valóság. A versek fölött ott lebeg az állandó érzés, hogy ebből a költőből, még valami, még sokkal több — szeretne kivetülni. De béklyózva hiába próbál kiegyenesedni a szellem babiloni fogságában, ahol a szellemmel együtt és attól elválaszthatatlanul embermiliók vannak lekötözve. Ahogyan a költő különös képeit cifrázza csak azért teszi, mert valamit tennie kell, ahelyett, amit a szabadság hiánya miatt nem lehet cselekednie. Ezt másképpen menekülésnek is nevezhetnénk. Gondoljunk csak Radnóti előbbi verseskötetének, („Lábbadozó szél”) néhány darabjára, melyekben versei sajátos architektúrája alól a társadalmi élmény oly intenzíven kivilágolt.

A két pesti költeményes füzettel egyidőben Romániában is jelent meg kettő: *Balla Károly* aradi hirlapíróé (*Ki vállalja a célt?* Arad) és *Erdélyi Agnesé* (Kórus három hangra. Oradea.)

Mindkét füzet elsősorban annak a kétségtelen bizonyítására szolgál, hogy a fiatalság Transylvániában épp úgy, mint Magyarországon, vagy egyéb tájain a mai világnak nem találhatja helyét e világban, a kilátástalan jövő előtt kilátástalan emberként áll, akár tagadóként: *sem élni, sem harcolni ...semmit sem érdemes...* (Balla K.: Holdfény) akár paradox reménnyel: *Van jövő és van cél, de távoli — mint a délibáb, és — elérhetetlen, mint az igazság* (Erdélyi Á.: A csüggedés perceiből). Balla eruptívabb, idegesebb, Erdélyi egyszerűbb, a társadalmi ellentéteket pontosabban felérző. De mindketten magukon hordják a nyelvi kulturá-

jáért viaskodó romániai fiatalság ballasztját: birkóznak, küzdenek a nyelvvel, és legfőképp a verssel, bár Balla Károly túlfűtött sorai *Történelem* és *Ki vállalta a célt* című darabjaiban kerek lendületességbe formálódnak.

Méliusz József

HÁROM FIATAL KÖLTŐ ELSŐ KÖTETE. Nem az irodalmi hir, hanem

csak a posta vetette őket elénk. Mind a három inkább borzas kísérlet és különösség, mintsem költői jelentkezés. S mégse csüggedjünk. Az elmaradt irodalmi felfedezés öröméért a lírai közlések különösségei kárpótolnak, és csekély irodalom-lélektani tapasztalatainkat új adalékokkal bővíthetjük... Mind a három költő utódállambeli s még a vidék irodalmi elmaradottságát is nyögi. A novisadi *Wellner Albert Ősi titkot mesél a hajnal* címmel jelentette meg verseskönyvét, saját metszetekkel s a cimlapon fényképpel, mely a nyomdász-költőt a körforgó gép előtt ábrázolja. A versekből azonban nem a körforgók közt élő ember hangja, hanem a sláger-dalok szövegeire emlékeztető érzelmesség és az erotikus folyóiratok lírája szól. A költő tulságosan belebonyolódott a mai színház-, film-, gramofonlemez- és színesregény-kulturába. Ennek ellenére vagy épp' ezért ha átkokat szór a hazug városra és munkásversei a huszonöt év előtti szociáldemokrata ünnepi költemények hangján hirdetik a munkásmegváltást. Gutenberg kispolgárosodott céhében nem ritka az ilyen lelkület. — *Demjén Ferenc* verseiben (*Hegyek alján*, Beregszász) a próbálkozó realizmus némi reményeket ébreszt. Környezetéről, a Kárpátaljáról, csempészekről, kecskepásztorokról, faluvégi szegényekről ír, sok jóérzéssel, de fakón és kevés átéléssel. Sajnálatos félreértés a novellai tartalom erőszakolása, ami miatt költeményei megverselt elbeszélésnek hatnak. — *Bólya Lajos* Komáromból *Örömradió-val* ébreszti fel a szunnyadó érdeklődést. „Ha kiáltok, — mondja bevezető versében, — magamból magam miatt, a magam hangján kiáltok”. Bármennyire szeretnők is — ezt nem írhatjuk alá. Bólya verseiben az avantgarde fékevesztett dikciójával találkozunk: hatalmas optimizmus, diadalmas önmutogatás és kérkedő erotika ágaskodik bennük. A költő a szavak malomköveivel dobálózik, mint valami versiró Toldi Miklós, de a mázsás kövekkel tulajdon verseit lapítja tönkre. A versekben nincs egy szikra realizmus, amelynek világánál kiderülne legalább, hogy a költő kicsoda. Ő távoli dolgokról énekel. Tudja, hogy: „Az éjszaka mögött máglyákban ég a buza, a messze tengerbe süllyed a sok drága gyömmölcs s óriás raktárak mélyén dohosodik a fehér kenyér”, és szolidaritást hirdet az éhezőkkel a harcban és az örömben. Ez azonban csak az embert teszi rokonszenvéssé, a költőt még nem. A költő a nagy azavak pubertás-korát éli. Ezt sürgősen ki kell nőnie. Fogadkozik is: „...a hamis diszeket mind leszórom magamról”, — írja kötete vége felé. Szaván fogjuk.

K. S.

VILÁGKÉP címen *Lázár Vilmos* és *Horner Miklós* szerkesztésében új folyóirat jelent meg Budapesten. A szemle főleg világpolitikai és gazdasági kérdésekkel és geopolitikai kritikával foglalkozik. A Világkép ujszerűsége leginkább a geopolitika kritikai művelésében nyilvánul meg, ami a haladóirányú magyar folyóiratirodalomban úgyszólván úttörést jelent. Az első szám vezető cikkét *Horner Miklós* a világpolitikai helyzetről írta. Cikkében a háborús veszély kérdését igyekszik világos okfejtéssel tisztázni. Hibája azonban, hogy bár a hatalmak egymáshoz való viszonyát mozgásukban figyeli, az egyes hatalmak belső helyzetét statikusnak fogja föl. Elfelejteti azt, hogy társadalmi harcok kiélesedésének időszakát éljük és a hatalmak közti helyzet kialakulása is rendkívül mértékben függ a belső társadalmi harc alakulásától. Romantikusan nagy jelentőséget tu-